

Ekklesia Breda 16 april 2017 - Paaszondag

gelezen: Lukas 23,56-24,8 / Ezechiël 36,26-30 / Deuteronomium 30,15-20 / Filippenzen 2 / Jesaja 53
Toespraak Franck Ploum

1.

Pasen is een ingewikkeld feest. Ingewikkeld omdat het omgeven is met mysterie, wonderlijke zaken en theologische waarheden. Voor je het weet verzandt je in gedachten of discussies over goddelijke voorbestemming, waarlijk lichaam en bloed, scheurende voorhangsels, lege graven, lijfelijke opstanding, engelen die zeggen dat het zo toch allemaal moest gebeuren en massieve waarheden uit onze christelijke traditie waar geen speld is tussen te krijgen.

Pasen is een ingewikkeld feest. Zeker wanneer je het versmalt tot: 'Jezus gestorven en begraven en de derde dag verrezen uit de doden, en zo is het en niet anders.' Dan wordt bij velen onmiddellijk de vraag opgeroepen: "o ja en waarom toen wel en nu niet meer? En heb je het ooit zelf gezien, een lichaam, zo uit een graf? Opstaan uit de dood, je vader, je moeder, je kind, je geliefde, de 6 miljoen?"

Een ouder aan het bed van een dood kind, een wanhopige vader met een door gifgas gedode babytweeling op de arm: wees getroost, Jezus is opgestaan uit de dood en in en door hem zullen ook zij opstaan op de jongste dag. Nee, de gruwelen van deze wereld en de portie lijden die sommige mensen op hun levensbordje krijgen, kunnen niet worden weggepoetst met ooit, toen en daar. Het verhaal is niet opgewassen tegen de impact van wat een mens in haar of zijn leven overkomen kan.

Jezus voor ons geleden, Jezus voor ons gestorven, in Jezus zijn wij verlost. Deze oude theologie, nog maar al te vaak actueel ingezet als ware zij de enig mogelijke geloofsovertuiging binnen het christelijke gedachtengoed, biedt nog maar weinigen houvast en hoop. Hetzelfde geldt overigens voor het gangbare beeld van Jezus' verrijzenis. Het idee, of de gedachte dat het ooit iemand is gelukt om op te staan uit de dood is geen hoopvolle gedachte meer, zij kan ons niet meer troosten.

2.

'Wat zoekt Gij de Levende bij de doden?' met deze woorden van de evangelist Lukas openden wij deze viering. Wat betekenen die woorden nog? Goed om te vermelden is in elk geval dat 'de moeder aller evangeliën' het evangelie van Marcus, het oudste, dat in tegenstelling tot de moeder aller bommen geen dood en verderf zaait, maar probeert leven-gevende woorden te spreken nadat er dood en verderf is gezaaid, dat oudste evangelie kent geen verrijzenis verhaal, laat staan verschijningsverhalen van Jezus die na zijn dood visjes komt bakken, of gesloten deuren binnenkomt en woorden van vrede spreekt.

Het evangelie van Marcus, geschreven vlak na de totale vernietiging van Jeruzalem en de Tempel in het jaar 70, eindigt met een leeg en donker graf en verwarde leerlingen die huiswaarts keren. Pas de drie latere evangeliëverhalen voegen daar verhalen van verrijzenis, opstandig en verschijning aan toe. Dat ingewikkelde verhaal van Pasen heeft dus kennelijk meer te maken met een proces van bewustwording, dan met historische feiten en theologische waarheden. Gaandeweg beseften zij die na de gebeurtenissen in Jeruzalem achterbleven dat met de dood van Jezus het verhaal niet ten einde was. Zoals evangelisten die wat verder dan Marcus af stonden van de dramatische gebeurtenis van het jaar 70, toen letterlijk alle hoop op toekomst met de grond gelijk werd gemaakt, zich gingen realiseren dat het verhaal niet stopt na een dramatisch einde, maar wel stopt op het moment dat mensen dat dramatisch einde als een eindstation gaan beschouwen. Moeten geloven dat ooit iemand er in geslaagd is de natuurwetten te trotseren en uit de dood is opgestaan biedt geen troost en perspectief, maar verhalen over hoe mensen na dramatische gebeurtenissen, de kracht vonden om verder te gaan, opnieuw te beginnen en levenskansen te creëren, dat soort verhalen helpen tot op vandaag.

Mag ik de verhalen over dood en opstanding dan zo lezen? Moet ik ze zo verstaan? Je moet niks, je mag, ja je mag ze zo verstaan: pogingen om tegen alle dood in te kiezen voor leven.

2.

Enige maanden geleden stapte Wim Brands, u weet wel dichter en presentator van het VPRO boekenprogramma op zondagochtend, uit het leven. Hij ging daarmee in de voetstappen van zijn vader, die dat ook deed. Enige maanden daarvoor gebeurde al hetzelfde met Joost Zwagerman, wiens vader ook al pogingen daartoe had gedaan. Ook namen we afscheid van schrijver Rogi Wieg, zoon van Hongaars-Joodse vluchtelingen, hij noemde zich 'levenslang psychiatrisch patiënt' en weet zijn problematiek aan de narcistische persoonlijkheidsstoornis van zijn moeder.

Kunstenaars en schrijver, mensen van de verbeeldingskracht, de zieners van beloofd land die toekomstperspectieven verbeelden, verwoorden, verklanken, die voor ons daarvoor nog ongezien en ongedacht waren, die het niet meer de moeite waard vinden om verder te leven. Niet langer de zwaarte of zinloosheid van hun bestaan kunnen dragen en tegen alle leven in de dood kiezen. Dat is een ingewikkeld verhaal. Had Jezus dan niet ook een zelfgekozen dood, die ziener, de schepper van toekomst, de bevrijder? Nee dat had hij niet, hij accepteerde zijn dood als uiterste consequentie van een leven ten dienste van de armen en gehoorzaam aan de stem van die bevrijdende God die afdaalde, hoorde en wilde zien.

Een indrukwekkend gedicht van Wim Brands vind ik het gedicht 'de jas'.

Maar eerst is er een oude jas. Nu hangt hij
aan de kapstok, binnenkort wordt hij
verbannen naar het hok.

En eerst is er een avond waarop ik aarzel
naar buiten te gaan. Buiten is het koud.
In gedachten trek ik voor het eerst

die oude jas aan. Ik ben alleen op straat.
Wie had dat durven hopen. Ik kijk
in de ruiten en zie

voor het eerst mijn vader in deze stad lopen.
'Waar ga je heen?' 'Nergens heen.'
'Dan gaan we dezelfde kant op.'

Wim Brands

'Waar ga je heen?' 'Nergens heen.' 'Dan gaan we dezelfde kant op.' Een leven dat nergens naar toe gaat, zo vader zo zoon in dit geval. Dat gevoel, dat besef van zinloosheid, zo zwaar dat het ondraaglijk wordt en de dood het laatste woord krijgt, tegen alle levenskansen in.

3.

Het volk Israël is aangekomen bij het beloofde land. Het staat op de grens van dood en leven. Nu is voor hen het moment om te kiezen. Willen ze dat land van leven en toekomst binnengaan of blijven ze achterom, de dood van slavenarbeid, onvrijheid in de ogen kijken? Het hele boek Deuteronomium gaat over deze vraag. Er staat niet veel nieuw in te lezen. Alles wat geschreven staat is al geschreven in de eerste vier boeken van de Tora. In dit vijfde boek wordt alles nog een keer op een rijtje gezet. De leraar, Mozes, vertelt zijn leerlingen – het volk Israël – nog een keer hoe het allemaal zit. Is het volk bereid om het gehoorde woord – heb lief, doe recht, zorg voor de vreemdeling, de wees en de arme,

dat woord - te verwerklijken door het te volbrengen, in het land van belofte? Op dat punt, bij die vraag, zijn we aanbeland in hoofdstuk dertig, waaruit we een deel hoorden.

Is dat niet eenzelfde situatie als in de tijd waarin de evangeliën werden geschreven? Toen er vier verhalen rond de vermoorde Jezus Messias werden geschreven? Jeruzalem, stad en heiligdom, in puin, niets meer over dan doodse stilte en stomgeslagen hoop. In die desolate toestand roepen de evangelisten, ieder op eigen wijze, op om verder te kijken, op te staan uit de doodsheid van het Romeinse regime en een nieuw land binnen te treden.

Jezus is dood, vermoord, niet omdat God dat wilde, niet omdat het joodse volk hem aan het kruis nagelde zoals we eeuwenlang moesten geloven, maar omdat hij door de romeinse bezetter als oproerkraaier en staatsgevaarlijk uit de weg was geruimd. Staatsgevaarlijk? Ja, hij richtte de ogen op een ander land dan het land waarin mensen moesten leven. Hij was in staat om de doodsheid te overzien en perspectieven van leven te verbeelden. Hij keek over de dood heen het leven recht in de ogen en nodigde iedereen uit met hem mee te kijken: zie ik stel jou voor ogen, een leven als een dode, vertrapte, onderdrukte, of het leven als een nieuw begin, als een toekomst met en voor allen.

De redacteur van Deuteronomium laat Mozes vragen: *'Hemel en aarde roep ik tot getuigen en ik stel je voor ogen het leven en de dood.'* Wat kies je? Dat kan alleen maar wanneer beiden reeds aanwezig, aantoonbaar zijn. Kijk om je heen en zie moord en doodslag en mensen die het niet meer aankunnen en zo velen die onder de voet worden gelopen. Kijk over de muren van het bestaande heen en zie toekomst, uitzicht op leven, een land waar mensen doen wat ze belijden en in praktijk brengen wat hen voorgehouden is: god liefhebben door gerechtigheid te doen, immers god liefhebben is het woord gestand doen, en dat woord is: bevrijding.

Er is altijd een keuzemoment, hoe moeilijk soms ook. Maar er is altijd een moment waarop je beslist om de oude jas aan te trekken, te gaan op bekende paden, soms tot de dood aan toe, of dat niet te doen en daarmee een streep te trekken door het gangbare, bekende, zich herhalende patroon. Pasen plaatst ons voor zo'n keuzemoment: kies ik de dood of het leven.

4.

Jezus, kiest het leven. Dat lijkt in tegenstelling met wat het verhaal allemaal vertelt. Hij kiest het leven, met als uiterste consequentie dat hij moet sterven. Wie over de muren van het bestaande heen kijkt is nu eenmaal een gevaar voor wat gevestigd is en een bedreiging voor wie de touwtjes in handen heeft. Wie over de muur kijkt ziet dat wat realiteit is voorbij zal gaan en dat er meer opties zijn dan het gangbare. Volgelingen van Jezus zijn geen mensen die geloven dat hij het allemaal voor ons geregeld heeft, maar mensen die geloven dat het laatste woord niet is aan de doodlopende weg van geld en macht en bezit, van status quo en 'zoals het altijd is gegaan'. Er is een keuze, een andere optie: die voor het leven dat ruimte biedt aan iedereen en mensen mens laat zijn, dieren dier laat zijn, aarde aarde laat zijn. Een beloofd land van melk en honing is de bijbelse metafoor voor dat toekomstland. Jezus noemde deze toekomst 'het koninkrijk gods' dat er al is en tegelijk nog gerealiseerd moet worden. Dat is onze opdracht voor het leven in navolging van hem.

Zeg Amen, zo moge het zijn – zalig gelukkig paasfeest.